TRƯỜNG ĐẠI HỌC XÂY DỰNG - KHOA KIẾN TRÚC VÀ QUY HOẠCH
BỘ MÔN LÝ THUYẾT VÀ LỊCH SỬ KIẾN TRÚC

ĐẶNG THÁI HOÀNG - NGUYỄN VĂN ĐÌNH
NGUYỄN ĐÌNH THI - VŨ THỊ NGỌC ANH - ĐỖ TRỌNG CHUNG - NGUYỄN TRUNG DŨNG - NGUYỄN HỒNG HƯƠNG
TRƯƠNG NGỌC LÂN - NGUYỄN QUANG MINH - ĐẶNG LIÊN PHƯƠNG

GIÁO TRÌNH
LỊCH SỬ NGHỆ THUẬT

TẬP II

NHÀ XUẤT BẢN XÂY DỰNG

TRƯỜNG ĐẠI HỌC XÂY DỰNG - KHOA KIẾN TRÚC VÀ QUY HOẠCH
BỘ MÔN LÝ THUYẾT VÀ LỊCH SỬ KIẾN TRÚC
Đồng chủ biên
PGS.KTS. ĐẶNG THÁI HOÀNG - TSKH.KTS. NGUYỄN VĂN ĐỈNH
Những người tham gia
TS.KTS. NGUYỄN ĐÌNH THI - KTS. VŨ THỊ NGỌC ANH - KTS. ĐỖ TRỌNG CHUNG
ThS.KTS. NGUYỄN TRUNG DŨNG - KTS. NGUYỄN HỒNG DƯƠNG - ThS.KTS. TRƯƠNG NGỌC LÂN
ThS.KTS. NGUYỄN QUANG MINH - ThS.KTS. ĐẶNG LIÊN PHƯƠNG

GIÁO TRÌNH LỊCH SỬ NGHỆ THUẬT

Tập II

TỪ CHỦ NGHĨA ẤN TƯỢNG ĐẾN CUỐI THẾ KỶ XX

(Tái bản)

NHÀ XUẤT BẢN XÂY DỰNG
HÀ NỘI - 2020

TRƯỜNG ĐẠI HỌC XÂY DỰNG - KHOA KIẾN TRÚC VÀ QUY HOẠCH
BỘ MÔN LÝ THUYẾT VÀ LỊCH SỬ KIẾN TRÚC

Đồng chủ biên
PGS. KTS. ĐẶNG THÁI HOÀNG - PGS. TSKH. KTS NGUYỄN VĂN ĐÌNH

Những người tham gia
TS. KTS. NGUYỄN ĐÌNH THI - KTS. VŨ THỊ NGỌC ANH - KTS. ĐỖ TRỌNG CHUNG
ThS. KTS. NGUYỄN TRUNG DŨNG - KTS. NGUYỄN HỒNG HƯƠNG - ThS. KTS. TRƯƠNG NGỌC LÂN
ThS. KTS. NGUYỄN QUANG MINH ThS. KTS. ĐẶNG LIÊN PHƯƠNG

GIÁO TRÌNH LỊCH SỬ NGHỆ THUẬT

TẬP II

TỪ CHỦ NGHĨA ẤN TƯỢNG ĐẾN CUỐI THẾ KỶ XX

(Tái bản)

NHÀ XUẤT BẢN XÂY DỰNG
HÀ NỘI - 2012

GIÁO TRÌNH
LỊCH SỬ NGHỆ THUẬT

Chương 11

CHỦ NGHĨA ẤN TƯỢNG

1. KHÁI QUÁT CHUNG

• Những yếu tố ảnh hưởng đến sự ra đời của chủ nghĩa Ấn tượng

Chủ nghĩa Ấn tượng là trào lưu nghệ thuật quan trọng nhất ở châu Âu vào thế kỷ XIX. Đây là trào lưu nghệ thuật hiện đại đầu tiên và là nguồn gốc cho sự ra đời của chủ nghĩa Tân ấn tượng và Hậu ấn tượng vào cuối thế kỷ XIX và tiếp sau là chủ nghĩa Fauvism và chủ nghĩa Lập thể.

Chủ nghĩa Ấn tượng là một trào lưu nghệ thuật ra đời vào những năm 60 của thế kỷ XIX dưới sự ảnh hưởng của nhiều khuynh hướng khác nhau về cả mặt tư duy và nghệ thuật, trong đó chủ yếu là chịu ảnh hưởng của các quan điểm của chủ nghĩa Tự nhiên (Naturalism), chủ nghĩa Lãng mạn (Romanticism), Họa phái Courbet và Barbizon.

Từ năm 1863 đến năm 1900, các nước châu Âu hướng về nền Cộng hòa. Các đế quốc Pháp và Anh được hình thành - nền văn minh phương Tây được đánh dấu bằng sự phát triển của xe lửa và ô tô, bằng sự ra đời của Nhập môn y học thực nghiệm của Claude Bernard. Tất cả những điều này đã ảnh hưởng đến công cuộc cách mạng hóa nửa sau thế kỷ XIX. Kiến trúc và văn học nghệ thuật dấn thân vào một địa hạt cực đoan, muốn vứt bỏ các "giá trị tư sản".

Hội họa phương Tây từ thời đại Phục hưng đến nửa đầu thế kỷ XIX đều đi theo con đường Hiện thực chủ nghĩa, cố gắng tiếp cận với tự nhiên, hoạ sĩ chỉ cần có kỹ năng thuần thục, nắm vững luật phối cảnh và giải phẫu tạo hình thì sẽ vẽ "rất giống". Khi mà chủ nghĩa Hiện thực đạt đến cao trào, đỉnh điểm thì sẽ làm cho họa sĩ mất đi hứng thú, họ nhận ra rằng không nên vẽ tả chân quá.

Đến giai đoạn này có thể thấy hội hoạ đã cắt đứt với truyền thống; những sự bảo trợ văn nghệ lớn cũng không còn. Các tác phẩm nghệ thuật trở thành hàng hóa, những nhà buôn tranh trở thành những người bảo hộ mới cho các họa sĩ. Ngoài ra sự xuất hiện của máy ảnh đem đến những bức ảnh rất hiện thực cũng đặt ra những vấn đề cho các họa sĩ, họ nhận thấy cần phải "vẽ cái mình cảm thấy" hơn là việc "sao chép".

Ảnh hưởng đầu tiên và mang tính chủ đạo đối với sự ra đời của chủ nghĩa Ấn tượng chính là quan điểm truyền thống của chủ nghĩa Tự nhiên về nghệ thuật thị giác. Chủ nghĩa Tự nhiên cho rằng: nhiệm vụ của họa sĩ là phải vẽ nên những tác phẩm mang tính

chân thực. Tính chân thực ở đây lại không hề đơn giản, nó là một vấn đề khó lý giải: tính chân thực có nghĩa là hình ảnh chân thực mà người họa sĩ nhìn thấy ở thế giới xung quanh hay là mô tả thế giới như xúc cảm mà người nghệ sĩ cảm nhận từ thế giới xung quanh. Các hoạ sĩ của chủ nghĩa Tự nhiên cổ súy cho "Chất thơ của cuộc sống hàng ngày của Tự nhiên".

Còn chủ nghĩa Lãng mạn tuy rất ít quan tâm đến cuộc sống thực nhưng những quan điểm của họ lại có ảnh hưởng sâu rộng đến mối liên hệ của cá nhân với xã hội và với tự nhiên với hai quan điểm mang tính cách mạng. Quan điểm thứ nhất là Cái tôi của mỗi cá nhân đóng vai trò quan trọng, nó vượt qua mọi giới hạn đặt ra do vị trí xã hội của cá nhân. Quan điểm thứ hai là tự nhiên cần được coi trọng, không chỉ vì con người đã tiến một bước dài từ chỗ lệ thuộc vào thiên nhiên đến chỗ đã tác động và cải tạo thiên nhiên, mà còn vì chính bản thân con người và cũng vì chính môi trường tự nhiên.

Như vậy nếu chủ nghĩa Tự nhiên đưa đến một quan điểm truyền thống và một vấn đề khó lý giải về tính chân thực trong thể hiện thì chủ nghĩa Lãng mạn lại xây dựng nên quan điểm về cách ứng xử với tự nhiên, là nghiên cứu giá trị của tự nhiên và các họa sĩ hoàn toàn có thể theo đuổi tự nhiên, mô tả tự nhiên, thậm chí phải đối đầu với dư luận. Đây là những ảnh hưởng quan trọng đến sự phát triển của chủ nghĩa Ấn tượng.

Các họa sĩ Ấn tượng cũng chịu ảnh hưởng nhiều của Corot và Họa phái Barbizon (mà người đứng đầu là Théodore Rousseau) - là những người vẽ tranh phong cảnh dựa trên những nghiên cứu và hiểu biết tường tận về tự nhiên. Qua những tác phẩm của mình, những người theo Họa phái Barbizon đã chứng tỏ rằng họ dám thách thức với những vấn đề phức tạp như: vẽ những hiệu quả của ánh sáng, sương mù,.. và họ đặc biệt nhấn mạnh tầm quan trọng của việc sáng tác tranh ngoài trời qua những lần tổ chức sáng tác ngoài trời tại Fontainebleau, gần Barbizon - Pháp. Đặc biệt thời kỳ này với phát minh ra cách đựng mầu trong những tuýp nhỏ giúp cho họa sĩ có thể dễ dàng mang theo và tạo điều kiện thuận tiện cho việc sáng tác tranh ngoài trời. Chính phương pháp sáng tác và cách tiếp cận thiên nhiên của học phái này là những yếu tố ảnh hưởng tới các họa sĩ Ấn tượng nhiều nhất.

• Sự phát triển của chủ nghĩa Ấn tượng

+ Những năm đầu của Trào lưu hội họa Ấn tượng

Trào lưu hội họa Ấn tượng bắt đầu hình thành từ những năm 60 của thế kỷ XIX. Qua phần trên ta có thể thấy rằng, sự ra đời của Hội họa Ấn tượng không phải là sự phát triển tự phát mà nó là sự kế thừa và phát triển một bước tiến xa từ một trào lưu nghệ thuật của châu Âu đã ra đời trước đó rất lâu - đó là chủ nghĩa Tự nhiên - và dưới sự ảnh hưởng của nhiều trào lưu nghệ thuật khác.

Trước khi trở thành một trào lưu nghệ thuật quan trọng, chủ nghĩa Ấn tượng đã là một cuộc cách mạng về hội họa nửa sau thế kỷ XIX, mặc dù các nhà phê bình đã có thời gian gạt bỏ nó dài đến 15 năm.

Người đầu tiên và cũng là họa sĩ có công rất lớn cho sự phát triển của Hội họa Ấn tượng là Édouard Manet. Sau này khi nhóm họa sĩ Ấn tượng được thành lập và rất mong muốn Manet tham gia làm người lãnh đạo nhóm, nhưng Manet đã từ chối. Manet là người có những khám phá mới mẻ và táo bạo trong cách thể hiện tranh. Chính các tác phẩm của ông đóng vai trò định hướng và khởi xướng cho những sáng tạo mới mẻ của các họa sĩ Ấn tượng sau này.

Claude Monet ngay từ đầu đã là họa sĩ có ảnh hưởng lớn đến sự phát triển của chủ nghĩa Ấn tượng. Ông có một niềm đam mê sâu sắc và niềm tin mạnh mẽ vào việc tìm ra cách thức hoàn hảo để thể hiện phong cảnh tự nhiên một cách chân thực và sống động nhất qua tranh sơn dầu. Đây cũng là điều đã lôi cuốn các bạn bè họa sĩ khác của Monet đi theo phong cách của chủ nghĩa Ấn tượng sau này; và Monet chính là người suốt cuộc đời luôn khơi dậy, kiếm tìm những hướng phát triển mới của phong cách nghệ thuật Ấn tượng.

Năm 1859, theo lời khuyên của Boudin, Monet đã đến Paris và quyết tâm trở thành một họa sĩ thực thụ. Ở Paris ông đã gặp Frédéric Bazille cùng hai họa sĩ Alfred Sisley và Auguste Renoir.

Renoir cũng là người đam mê với phong cách vẽ mới, phi hàn lâm, đam mê với những sắc mầu tươi sáng và rất hứng thú với những ảnh hưởng xáo trộn mới mẻ của Monet.

Năm 1863, Renoir rời khỏi xưởng vẽ của Charles Gleyre để đến làm việc ở Louvre còn Monet lại chọn cách khác để rời khỏi Studio là cùng Bazille đến vẽ tranh ở nông thôn, đến Chailly, nơi bìa rừng Fontainebleau, gần Barbizon.

Năm 1864 Monet và Bazille lại có dịp quay lại sáng tác ở Fontainebleau và cùng đi với họ lần này còn có cả hai họa sĩ trẻ khác là Renoir và Sisley. Ở đây họ đã được tiếp cận với thế giới tự nhiên và dưới ảnh hưởng của Monet và Diaz - một họa sĩ theo học phái Barbizon - người sau này cũng trở thành bạn của Renoir, các họa sĩ đã bắt đầu say mê với mảng đề tài phong cảnh.

Quay lại Paris, đây là nơi mà Édouard Manet đã có ảnh hưởng lớn nhất đến các họa sĩ trẻ thông qua các tác phẩm của mình. Manet - tác giả của bức tranh nổi tiếng - *Người chơi đàn ghita* nhưng khi đem trưng bày ở Salon năm 1861 đã bị từ chối, là người có ảnh hưởng xuyên suốt đến các họa sĩ Ấn tượng.

Do bị những người bảo thủ với cách vẽ hàn lâm truyền thống từ chối những phong cách hội họa mới mẻ nên Monet cùng với các họa sĩ trẻ khác đã quyết định mở một phòng trưng bày riêng dành cho những tác phẩm của họ vẽ theo phong cách mới này, lấy tên là *"Phòng trưng bày của những người bị từ chối" - Salon des Refusés*. Ở đây Manet